

дове — крѣпости. Между толковато български царе и царчета. отъ врѣме турското нагазване на българскитѣ краища, ний не виждаме нито единъ отъ тѣхъ начело на една достойна за сана имъ отбрана. Чуваме за мъгляви и шеметни борби въ сѣверна България, но не и за такива отъ югъ Балкана, именно откъдѣто се почна сгромолясането ни. — Загадъчно е сжщо и поведението на Шишманъ прѣзъ врѣме сръбския походъ сръщу турцитѣ (1371 г.), когато Мурадъ билъ заетъ въ Мала Азия. Християнскитѣ войски стигнали малко надъ Одринъ, до Чирменъ. По тоя случай историята не ни дава никакви данни по отношение поведението на Шишманъ. Съ голѣма вѣроятность може да се каже, че той е останалъ вѣренъ Мурадовъ васалъ до 1388 г. Сърбитѣ не сж били сами прѣзъ горния походъ и сж имали поддрѣжка и отъ други християни, между които маджаритѣ. Даже и да прѣдположимъ, че Шишманъ не е участвувалъ сръщу турцитѣ при Чирменъ, частъ отъ боляритѣ и войводитѣ му изъ западна България и тия отъ прибалканскитѣ краища, между Родопитѣ и Сръдня Гора, ще сж придружили сърбитѣ до Чирменъ. Загатва се, но споредъ насъ по погрѣшка, че Шишманъ прѣзъ това врѣме е билъ къмъ страната на турцитѣ, което, ако бѣ истина, би могло да се оправдае само съ задължението му като турски съюзникъ още отъ 1366 г., или отъ съображения сръщу сръбскитѣ подѣржници — маджаритѣ. Боятъ е билъ ужасенъ. Само 4,000 турци, начело Лалашахинъ, сломяватъ една армия отъ 60,000 души! Споредъ най-новитѣ изслѣдвания това е станало прѣзъ 1371 г., 26-й септември, (по Иречекъ, Макушевъ, Радченко и т. н.; по Hammer-Hellert е 1363 г.! (I, 170). По Knalles, *op. cit.*, p. 128, тая дата е 1366 г.),¹⁾ Чирменъ, очевидно е, билъ въ турски рѣцѣ още прѣди тоя походъ (по X. Калфа той билъ взетъ въ

¹⁾ Датата 26-й септември 1371 г., е взета отъ Сеченичката лѣтопись (Шафарикъ, *Ramátku*, стр. 72); у други три лѣтописи (вжъ Макушевъ, *op. cit.*, стр. 87) тая дата е ту 1361, ту 1373 г. Турскитѣ лѣтописи отнасятъ това сражение въ 1366 г. (Нешри, Бидлисъ и Саадединъ у Брлича, извори српске повѣстнице из Тур. спомен. и *Annales Sultanorum*, стр. 316). Посоченото горѣ число на войскитѣ отъ двѣтѣ страни е по сръбски източници. Макушевъ поправя тия цифри съответно на 10,000 и 25,000.